

З метою вдосконалення моделі державного регулювання страхового ринку в економічній системі України треба: сформулювати низку теоретико-методологічних підходів до прогнозування розвитку страхового ринку в системі державного управління національною економікою; обґрунтувати роль страхування у забезпеченні безпеки національної економічної системи; обґрунтувати антимонопольну (конкурентну) політику та механізм її реалізації на страховому ринку України; вивчити досвід функціонування моделі наддержавного регулювання страхування в ЄС.

Література

1. **Танци В.** Роль государства в экономике: эволюция концепции // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – № 10. – С. 53.
2. **Економіка України:** стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. акад. НАН України Геєця В.М. – К. : Ін-т економ. прогнозування: Фенікс, 2003. – 1008 с.
3. **Жилкина М.С.** Государственное регулирование страхового рынка в Российской Федерации : автореф. дисс. на соискание учен. степени кандидата экономических наук. Специальность 08.00.10 – Финансы, денежное обращение и кредит. – М., 2000. – 20 с.
4. **Павлов Д.** Государственное регулирование страхования как фактор поддержания стабильности социальных отношений // Страхование дело. – 2007. – № 12. – С. 33.

Плыса В.И., Плыса З.П. Модель государственного регулирования страхового рынка в Украине

Рассмотрена модель государственного регулирования страхового рынка в Украине. Выяснены содержание, формы и особенности государственного регулирования страхового рынка Украины в условиях глобализации мировой финансовой системы. Доказано, что обеспечить становление страхового рынка, избежав хаоса и стихийных разрушительных процессов, откидывающих экономику страны далеко назад, может только государство. Рассмотрены этапы формирования межгосударственной модели регулирования в сфере страхования в странах Европейского Союза.

Ключевые слова: государственное регулирование, страхование, страховой рынок.

Plysa V.Yo., Plysa Z.P. The model of state regulation of insurance market in Ukraine

The model of the state regulation of insurance market in economic system of Ukraine is considered in the article. The considered contents, forms and features of the state regulation of insurance market of Ukraine in the conditions of globalization of the world financial system. The stages of forming a model of interstate insurance regulation in the European Union consider.

Keywords: State Regulation, insurance, insurance market.

УДК 65.014.1+658.15

*Доц. О.М. Рудницька, канд. екон. наук;
студ. С.М. Пігаль – НУ "Львівська політехніка"*

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Розглянуто сутність, значення та системи забезпечення фінансового менеджменту як ефективного інструменту управління малими і середніми підприємствами. Встановлено, що запровадження інновацій у діяльність підприємств, розвиток ринкових відносин зумовлюють зміну змісту і характеру роботи працівників. Тому ефективність фінансового менеджменту загальною мірою залежить від професійного рівня фінансового менеджера.

Ключові слова: фінансовий менеджмент, функції фінансового менеджменту, фінансове планування і бюджетування, фінансовий аналіз та контроль, фінансовий менеджер.

Постановка проблеми. Ефективна діяльність і розвиток малих та середніх підприємств залежать сьогодні від трьох основних чинників: по-перше, державної політики в галузі підприємництва; по-друге, впливу банківської фінансової системи на розвиток малого та середнього бізнесу і, по-третє, рівня організації управління фінансовим менеджментом на підприємстві.

У світовій практиці прийнято виділяти три основні напрями державної підтримки малого підприємництва: фінансова допомога; система державних закупівель; надання консультативної та технічної допомоги. Якщо говорити по суті, то держава має методично делегувати оперативні функції з фінансової підтримки малого і середнього бізнесу банківським установам та небанківським фінансовим інститутам, розбудовуючи відносини з ними на засадах ділового партнерства.

За кількістю діючих малих підприємств у розрахунку на 10 тис. населення Україна набагато відстає навіть від країн Східної Європи. Цей показник в Україні на початок 2009 р. становив 47,6 малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб населення, що, звичайно, недостатньо для створення так званої "критичної маси" малих підприємств. За оцінками фахівців, для створення реального конкурентного середовища в Україні та покриття ринкових ніш, що утворюються у процесі трансформації перехідної економіки в ринкову, потрібно принаймні 120-150 одиниць малих підприємств на 10 тис. осіб, а деякі експерти навіть називають цифру 3 млн малих підприємств, або понад 600 на 10 тис. населення [9, с. 44]. Тому в напрямі побудови ефективної економіки в Україні потрібно робити кардинальні кроки, також і в галузі фінансового менеджменту.

Головною метою дослідження є розкриття сутності та методів забезпечення фінансового менеджменту на малих та середніх підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наявних в економічній літературі поглядів на сутність і зміст фінансового менеджменту особливої уваги потребують ті, автори яких визнають активний вплив менеджменту на ефективність господарювання економічних суб'єктів. Із ним пов'язують запровадження принципово нових форм і методів фінансової діяльності, використання сучасних механізмів фінансового ринку. Так, автори О.П. Крайник, З.В. Клепова дотримуються думки, що основні завдання фінансового менеджменту підприємницьких структур вирішуються за допомогою раціонального управління потоками їхніх фінансових ресурсів, і вважають за доцільне виділити в його структурі три складові: 1) операційний менеджмент (управління поточною діяльністю); 2) інвестиційний менеджмент (управління підготовкою, розробленням та реалізацією інвестиційних проєктів); 3) фінансовий менеджмент (управління джерелами фінансування).

На погляд Л.М. Ремньової, такий класифікаційний підхід ще більше звужує сферу застосування фінансового менеджменту. Адже попри те, що на практиці фінансовий менеджмент реалізується через окремі елементи, які є відносно самостійними комплексами управлінських завдань, максимальний

результат від управлінських дій, або так званий синергійний ефект, досягається лише за умови комплексного використання і взаємодії усіх складових.

Аналіз публікацій відомих учених у галузі фінансового менеджменту, серед яких роботи І. Ансоффа, Г. Бірмана, І. Бланка, Ю. Бріггема, В. Андрійчука, М. Єрмошенко, В. Грушка, Л. Гапенські, О. Крайник, З. Клемсова, А. Поддєрьогіна, В. Савчука, М. Савлука, К. Уолта, Н. Чумаченка, Х. Хунберга та інших, показує, що більшість із них присвячені окремим напрямкам фінансового менеджменту та дуже мало досліджень з питань системної організації фінансового менеджменту на підприємстві. І взагалі майже немає публікацій стосовно запровадження фінансового менеджменту на малих та середніх підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміни в економіці України, що пов'язані з переходом до ринкових засад господарювання, потребують нових способів і підходів до управління економічними процесами. Значною мірою це стосується й управління процесами формування та використання фінансових ресурсів на рівні держави, підприємницьких структур, інших господарських об'єднань і громадян. Отже, у сучасних умовах об'єктивно зростає роль фінансового менеджменту як комплексу взаємопов'язаних управлінських рішень і заходів на різних рівнях управління фінансовими ресурсами.

Багато хто з авторів намагається довести відмінність між термінами "фінансовий менеджмент" та "управління фінансами". Так, зокрема С.Л. Уліна вважає, що фінансовий менеджмент, як термін американського походження, можна застосовувати лише тоді, коли йдеться про бізнес, тобто управління фінансово-економічними процесами комерційної організації. На її думку, управління фінансами – поняття ширше, порівняно з фінансовим менеджментом, оскільки воно має місце у всіх економічних формаціях, зокрема й у плановій економіці, може здійснюватися як на рівні держави, так і на рівні комерційних і некомерційних організацій.

Процес управління фінансами базується на використанні механізмів фінансового менеджменту, складовою яких є правове і нормативне забезпечення управлінських рішень. Через розроблення системи законів та інших нормативних актів держава проводить відповідну фінансову політику і здійснює регулювання фінансово-господарської діяльності підприємств економічними методами.

На наш погляд, зміст управління фінансами (фінансового менеджменту) полягає в ефективному використанні фінансового механізму для досягнення стратегічних і тактичних цілей виробництва. Виходячи з філософського тлумачення процесу як послідовної зміни стану суб'єкта, можна зробити висновок, що процес управління фінансами є процесом зміни функцій, за допомогою яких суб'єкт господарського управління впливає на об'єкт – фінансові потоки з метою їх оптимізації та отримання кінцевого результату виробництва (чистого прибутку). Тому питання про функції фінансового менеджменту видаються нам достатньо істотними у цьому контексті дослідження.

Можна визначити три основні підходи до тлумачення функцій фінансового менеджменту. Перший підхід полягає у фактичному ототожненні фун-

кцій фінансового менеджменту і фінансів підприємств із деякими змінами. До цих функцій відносять:

- 1) відтворювальну функцію, яка забезпечує збалансованість між рухом матеріальних і фінансових ресурсів на всіх стадіях обігу капіталу в процесі простого і розширеного відтворення;
- 2) розподільчу функцію, яка формує і використовує грошові фонди, підтримує ефективну структуру капіталу підприємства;
- 3) контрольну функцію, яка контролює зміни фінансових показників, стану платежів і розрахунків.

Другий підхід передбачає ототожнення функцій фінансового менеджменту і менеджменту (управління) знову ж таки з деякими змінами. Наприклад, в своїй роботі Р.І. Жовновач виділяє шість функцій фінансового менеджменту: відтворювальну, організаційну, планування, прогнозування, стимулювання, контролю.

Третій підхід взагалі не порушує питання щодо функції фінансового менеджменту. Цей підхід, як відомо, відображає американський підхід до фінансового менеджменту як процесу управління фінансами організації [2, с. 50-53].

Таким чином, завершуючи дискусію щодо функцій фінансового менеджменту, можна зробити такий висновок: функції фінансового менеджменту необхідно розглядати з двох позицій – позиції фінансів підприємств і позиції менеджменту. Іншими словами, фінансовий менеджмент має подвійну систему функцій:

- із позиції фінансів підприємств – забезпечення, розподільчу і контрольну;
- із позиції менеджменту – фінансове планування організації фінансів, фінансове регулювання, мотивація працівників фінансової служби, фінансовий контроль, а також бухгалтерський облік та фінансово-інвестиційний аналіз організації.

Ефективність підприємницької діяльності залежить, насамперед від її планування та оцінювання. Будь-який підприємницький захід, пов'язаний з витратами і зорієнтований на прибуток, потребує розрахунків і оцінки. Оцінка підприємницької діяльності складається з оцінювання її складових, таких як: витрати виробництва і прибуток, фінанси, податки, ринок як об'єкт маркетингу, кредити тощо. Проте оцінювання окремих, навіть дуже важливих її складових у відриві від усієї виробничої економічної системи якнайшвидше призведе до помилок, які, своєю чергою, створять "зону ризику" саме там, де знехтували оцінюванням.

Найбільш об'єктивну оцінку підприємницької діяльності, можливість своєчасного виявлення "слабких" місць, забезпечення адаптації підприємства до зовнішніх змін, нівелювання несприятливого впливу чинників зовнішнього середовища, а також здатність гнучко реагувати на ці зміни дає бюджетування. Бюджетування є робочим інструментом, що охоплює всі сторони діяльності підприємства: його виробничі, техніко-технологічні, маркетингові, фінансові, інноваційні, інвестиційні й інші аспекти. Водночас, процес бюджетування базується на загальній концепції розвитку підприємства, докладніше розробляє економічний і фінансовий аспекти стратегії і є єдиною системою взаємо-

пов'язаних технічних, організаційних і економічних змін на визначений період [6, с. 367]. На жаль, для керівників вітчизняних підприємств процес бюджетування на рівні підприємства залишається не зовсім зрозумілим. Спостерігається повна відсутність взаємозв'язку цілей довго-, середньо- і короткотермінового періодів або часткове їхнє відображення у деяких бізнес-планах.

За відсутності налагоджених процедур і визначеної послідовності операцій планування планово-економічні служби часто займаються лише збором інформації про величину витрат або доходів за продукцією або підрозділами підприємства, після чого обробляють її і консолідують у загальний бюджет доходів і витрат (результат фінансової діяльності). При цьому складається ситуація, за якої внаслідок нескоординованих дій підрозділів підприємства під час планування своєї діяльності з'являється так звана "бюджетна щілина"; не забезпечується достовірність та оперативність подачі інформації керівництву, своєчасне складання зведеного бюджету за підрозділами та видами діяльності, центрах відповідальності. Отже, набуває значущості проблема бюджетного планування підприємств.

Функціонування фінансового менеджменту управління підприємством передбачає постійну взаємодію функцій планування, аналізу, регулювання, контролю, мотивації в процесі прийняття оптимальних управлінських рішень керівництвом і структурними підрозділами.

Фінансове планування ґрунтується на стратегічному плані розвитку підприємства щодо визначення конкуренції його розвитку, формування стратегічних цілей підприємства та тактичному плані (бізнес-плані) на майбутній період (зазвичай, рік) щодо визначення заходів і постановки виконання поставлених завдань (стратегії розвитку бізнесу) тощо.

Фінансовий аналіз та контроль виробничо-господарської діяльності підприємства – це діагноз його фінансового стану, який дає змогу виявити вади, виявити та мобілізувати внутрішньогосподарські резерви, збільшити доходи та прибутки, зменшити витрати виробництва, підвищити рентабельність, поліпшити фінансово-господарську діяльність загалом.

Особливістю фінансового аналізу підприємства є те, що дані аналізу використовують як базу для всіх інших функцій. Сутність фінансового контролю зводиться до процесу вивчення, порівняння, виявлення, фіксації проблем змісту і відображення в обліку господарських операцій та вжиття заходів для їхнього вирішення, усунення порушень, попередження надалі. Треба зазначити, що фінансовий контроль необхідно розглядати як систему, якою є контролюючі суб'єкти, підконтрольні об'єкти та контрольні дії.

Поточна та оперативна робота на підприємстві спрямовується на практичне втілення фінансового забезпечення підприємницької діяльності, постійне підтримування платоспроможності на належному рівні.

Поточна та оперативна фінансова діяльність полягає

- у постійній роботі зі споживачами стосовно розрахунків за реалізовану продукцію, роботи, послуги;
- у своєчасних розрахунках за поставлені товарно-матеріальні цінності та послуги з постачальниками;

- у забезпеченні своєчасної сплати податків, інших обов'язкових платежів у бюджет та цільові фонди;
- у своєчасному виконанні розрахунків зі заробітної плати;
- у своєчасному погашенні банківських кредитів та сплаті відсотків. Ця діяльність потребує залучення професійного фінансового менеджера.

Професійний рівень фінансового менеджера визначається його знаннями у сфері фінансів і кредиту, банківської, біржової і фінансової діяльності, бухгалтерського обліку, вмінням аналізувати фінансову звітність підприємства. Фінансовому менеджеру необхідно орієнтуватись у валютному законодавстві, вміти працювати на фінансовому ринку.

Функції фінансового менеджера:

- 1) розроблення фінансового плану;
- 2) здійснення оперативної фінансової діяльності (складання платіжного календаря, розроблення касового плану, розрахунок потреби в короткотерміновому кредиті);
- 3) управління фінансовими активами і пасивами;
- 4) фінансовий аналіз і контроль;
- 5) управління фінансовими ризиками;
- 6) удосконалення фінансової діяльності на підприємстві.

Професійний рівень може підвищуватися і знижуватися у процесі трудової діяльності людини. Кваліфікація фінансового менеджера визначається такими чинниками, як: рівень загальних і спеціальних знань; стаж роботи на цій або аналогічній посаді, необхідний для оволодіння професією. Для керівника йдеться також про рівень організаційних навичок.

У сучасних умовах зростає роль фахових знань і умінь фінансового менеджера, підвищується значення творчого підходу до роботи, креативності, самостійності в прийнятті рішень, ініціативності тощо.

Висновок. Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити, що динамічно змінні зовнішні умови зумовлюють необхідність постійного перегляду тактичних і частково стратегічних цілей, балансування між стабільністю та змінністю кінцевих результатів діяльності підприємства. З цією метою бажано забезпечувати стратегічну гнучкість або здатність підприємства до формування превентивних управлінських заходів та швидко реагувати на зовнішні зміни для отримання конкурентних переваг.

Ефективне управління діяльністю підприємства значною мірою визначається рівнем розвитку та забезпечення фінансового менеджменту. Це питання є особливо актуальним, коли відбуваються докорінні зміни в галузі фінансових відносин, ускладнення ринкової ситуації, постійна зміна зовнішніх і внутрішніх чинників.

Запровадження процесу бюджетування на підприємствах дасть змогу:

- поліпшити фінансові результати на основі управління прибутком і витратами, раціонально розподіляти і використовувати ресурси, оптимізувати витрати на підприємстві та запровадити оперативний контроль за постійними і змінними витратами;

- поліпшити платоспроможність підприємства на основі ефективного управління грошовими активами;
- підвищити якість та оперативність прийняття управлінських рішень;
- узгоджувати, координувати дії окремих підрозділів і відділів підприємств, а також напрямів діяльності для досягнення поставлених глобальних завдань.

Запровадження інновацій у діяльність підприємств, розвиток ринкових відносин зумовлюють зміну змісту і характеру роботи працівників. Тому ефективність фінансового менеджменту загальною мірою залежить від професійного рівня фінансового менеджера.

Література

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – Т. 1, 2. – К. : Вид-во "Ника – центр, 1999. – 592 с.
2. Жовновач Р.І. Планування діяльності підприємства // Фінанси України. – 2003. – № 5. – С. 50-53.
3. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. – 2-ге вид., [перероб. і доп.]. Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – К. : Вид-во "Знання, 2005. – 367 с.
4. Крайник О.П. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / О.П. Крайник, З.В. Клепова. – Л. : Изд-во ДУ "Львівська політехніка" (Інформаційно видавничий центр "Інтелект +"); Ін-т підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, 2002. – 257 с.
5. Кириченко О.А. Банківський менеджмент : підручник / за ред. В.І. Міщенка. – К. : Вид-во "Знання, 2005. – С. 83.
6. Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент як фактор економічного зростання // Фінанси України. – 2004. – № 1. – С. 32-40.
7. Сомов В.Ф. Бизнес-план как инструмент оценки предпринимательской деятельности (бизнеса) // Стратегія розвитку України. – 2003. – № 31. – С. 367- 374.
8. Улина С.Л. Подходы к формированию системы финансового менеджмента в России // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – С. 41-47.
9. Чижиков Г. Економічні інтереси суб'єктів малого бізнесу в умовах інтеграції економіки України у світове господарство // Економіст. – 2009. – № 3. – С. 44-47.

Рудницкая О.М., Пигаль С.М. Применение методов финансового менеджмента как инструмента эффективного управления предприятием

Рассмотрены сущность, значение и системы обеспечения финансового менеджмента как инструмента эффективного управления малыми и средними предприятиями. Установлено, что внедрение инновации в деятельность предприятий, развитие рыночных отношений предопределяют изменение содержания и характера работы работников. Поэтому эффективность финансового менеджмента общей мерой зависит от профессионального уровня финансового менеджера.

Ключевые слова: финансовый менеджмент, функции финансового менеджмента, финансовое планирование и бюджетирование, финансовый анализ и контроль, финансовый менеджер.

Rudnyc'ka O.M., Pigal' S.M. Application of methods of financial management as instrument of effective management of enterprise

Examined essence, value and providery system of financial management as an effective instrument of management small and middle enterprises. It is set that introduction of innovations is in activity of enterprises, development of market relations is predetermined change of maintenance and character of work of workers. Therefore efficiency of financial management depends a general measure on the professional level of financial manager.

Keywords: financial management, financial management functions, financial planning and budgeting, financial analysis and control, financial manager.